

Stefnan sett!

Um náms- og starfsval
Kennsluleiðbeiningar

Efnisyfirlit

Til kennara	3
Uppbygging efnisins	3
Markmið	3
Notkun – kennslutilhögun	4
Samstarf kennara, námsráðgjafa og forráðamanna	5
Heimildir	6
1. hluti – Að huga að framtíðinni	8
2. hluti – Að taka ákvörðun	13
3. hluti – Kynjaskiptur vinnumarkaður og jafnrétti kynjanna	18
4. hluti – Vinnumarkaðurinn	23
5. hluti – Ferilskrár	32
6. hluti – Að skapa sína eigin velgengni	35
7. hluti – Skólakerfið	38
8. hluti – Að sækja um skóla / Innritun í framhaldsskóla	43

Stefnan sett! – Um náms- og starfsval
Kennsluleiðbeiningar

© 2011 Helga Helgadóttir

Vefútgáfa
Námsgagnastofnun
Kópavogi

Ritstjórn: Aldís Yngvadóttir og Sýlvía Guðmundsdóttir
Faglegur yfirlitur: Ásdís L. Grétarsdóttir og Fanný Gunnarsdóttir
Yfirlitur: Þórdís Guðjónsdóttir
Umbrot: Arnar Guðmundsson

Til kennara

Þegar grunnskólanámi lýkur standa nemendur á tímamótum. Þeir standa frammi fyrir því að taka mikilvægar ákvarðanir um áframhaldandi nám eða starf, ákvarðanir sem geta mótað og haft afgerandi áhrif á lífshlaup hvers og eins. Framboð menntunar í íslensku skólakerfi hefur vaxið jafnt og þétt undanfarin ár. Vinnumarkaðurinn tekur einnig stöðugum breytingum, til verður ný þekking og ný störf. Allt þetta kallar á þörf ungmenna fyrir **markvissa fræðslu**, trausta aðstoð og stuðning. Námsefnið *Stefnan sett!* er ætlað til kennslu í náms- og starfsfræðslu á unglíngastigi grunnskólans.

Uppbygging efnisins

Námsefnið *Stefnan sett!* skiptist í

- **kennsluleiðbeiningar** (á vef)
- **verkefnablöð** sem eru prentuð af vef.
- **nemendaspjöld** þar sem fram koma mikilvægar upplýsingar. Spjöldunum er komið fyrir í möppu til að auðveldara sé að varðveita þau, sjá nánar um nemendamöppu.
- **vef** þar sem finna má kennsluleiðbeiningar, verkefni og tengla á ýmsar vefsíður sem tengjast námsefninu og gagnvirka áhugakönnun. Vefurinn er ætlaður bæði kennurum og nemendum.

Leitast hefur verið við að hafa efnið sveigjanlegt þannig að hægt sé að nota það með ýmsu móti. Það skiptist í átta hluta (kafla) sem leggja má fyrir í heild en einnig velja úr ákveðna hluta eða verkefni til að nota í 8., 9. og/eða 10. bekk, allt eftir því hvernig náms- og starfsfræðsla er skipulögð og kennd í viðkomandi skóla. Síðasta hlutann, sem fjallar um að sækja um í framhaldsskóla, ætti þó ávallt að leggja fyrir í 10. bekk.

Ef efninu er skipt á þrjú ár mætti hugsa sér að kenna fyrsta og annan hluta í 8. bekk, þriðja, fjórða og fimmta hluta í 9. bekk og sjötta, sjöunda og áttunda hluta í 10. bekk og bæta við öðru efni sem er vísað til. Það hentar vel með öðru námsefni í náms- og starfsfræðslu eins og vefefninu *Margt* er um að velja.

Markmið

Meginmarkmið námsfnisins *Stefnan sett!* eru

- að nemendur kynnist þeim náms- og starfsmöguleikum sem þeim standa til boða.
- að efla færni nemenda við að taka ákvarðanir sem byggjast á sjálfsþekkingu og sjálfstæði.
- að fræða nemendur um kynbundið náms- og starfsval, sbr. lög um jafna stöðu og jafnan rétt karla og kvenna (nr. 96/2000) en þar segir að í náms- og starfsfræðslu í skólum skuli leitast við að

kynna bæði piltum og stúlkum störf sem hingað til hefur verið litið á sem hefðbundin karla- eða kvennastörf.

Námsefnið *Stefnan sett!* tekur mið af áfanga- og lokamarkmiðum aðalnámsskrár í lífsleikni frá árinu 2007. Þar segir meðal annars:

Nemendur:

- geri raunhæfar áætlanir um náms- og starfsleiðir er standa til boða við lok grunnskóla og geti nýtt sér ráðgjöf og upplýsingatækni í þeim tilgangi
- geti sett sér markmið og framtíðaráætlun til að stefna að og hafi unnið úr upplýsingum um námsleiðir í framhaldsskólum með tilliti til áhuga og framtíðaráforma hvað varðar störf og atvinnutækifæri
- geti nýtt sér þekkingu og ráðgjöf náms- og starfsráðgjafa, sem í boði er í skólanum, um náms- og starfsleiðir
- öðlist áræði til að móta eigin ímynd, lífsstíl og lífsskoðun á sjálfstæðan og ábyrgan hátt og átti sig á samhengi þessa við að setja sér markmið er lúta að framtíðinni
- læri að vega og meta áhrif fyrirmynda og staðalmynda í mótun eigin ímynda og lífsstíls.

Notkun – kennslutilhögun

Efnið skiptist í átta hluta eins og áður segir. Gert er ráð fyrir að hver hluti geti tekið allt frá tveimur upp í fjórar eða fimm kennslustundir í yfirferð. Þar eð afar mismunandi er eftir skólum hve mikill tími er ætlaður til náms- og starfsfræðslu þarf hver kennari að sníða sér stakk eftir vexti.

Kennsluáðferðir sem stuðst er við í þessu efni eru fyrst og fremst **umræður** og **verkefnavinna**. Umræðurnar þjóna þeim tilgangi að draga fram vitneskju og reynslu nemendanna sjálfra af efninu. Verkefnið miða að því að bæta við og festa þekkingu og hugmyndir sem nemendur hafa fyrir og komið hafa fram í umræðunum.

Umræður: Í upphafi hvers hluta í kennsluleiðbeiningum eru settar fram hugmyndir að kveikju, umræðupunktum og spurningum og jafnframt bent á tengt efni sem getur nýst í umfjölluninni. Kennari getur stuðst við punktana og spurningarnar til að koma umræðum af stað og undirbúa verkefnavinnu. Markmiðið er að hvetja nemendur til að hugsa sjálfir um einstök atriði, velja fyrir sér sínum skoðunum, ræða þær og rökstyðja og deila vangaveltum sínum með öðrum.

Verkefni: Að umræðum loknum er gert ráð fyrir að nemendur leysi verkefni, ýmist í hópi eða einir. Mismunandi er hve mörg verkefni fylgja hverjum kafla og er kennara í sjálfsvald sett hve mörg verkefni hann leggur fyrir. Leitast er við

að hafa verkefnið sem fjölbreyttust og að nemendur hafi sjálfir áhrif á námsframvinduna. Íðulega fá þeir frjálsar hendur um það hvernig þeir skila niðurstöðum. Það getur verið munnlega, skriflega, á tölvutæku formi eða jafnvel í formi teikninga og mynda. Markmiðið er þeir séu sjálfir sáttir við afraksturinn og að hann nýtist þeim þegar kemur að náms- og starfsvali.

Ígrundun: Í lok hvers viðfangsefnis er lögð áhersla á að nemendur ígrundi og átti sig á hvað þeir hafi lært af viðfangsefninu. Vita þeir til dæmis eitthvað ný sem þeir vissu ekki áður? Hvernig geta þeir nýtt sér þessa vitneskju og yfirfært hana á daglegt líf? Á nemendasþjöldum með hverjum hluta er að finna spurningar til að draga saman aðalatriði viðfangsefnisins (úrvinnsla og þælingar). Ætlast er til að nemendur svari þeim skriflega og geymi í nemendamöppu.

Mat: Í upphafi þarf að gera nemendum grein fyrir að við námsmat eru lagðir til grundvallar þættir eins og þátttaka og virkni nemenda í umræðum, vilji þeirra til að hlusta á aðra og frumkvæði við verkefnavinnu og nákvæmni í skilum. Heildarútlit og innihald nemendamöppu getur einnig verið gott viðmið þegar kemur að námsmati. Kennari getur metið vinnuframlag nemenda jafnóðum eða í lok námsins. Úrvinnsla og þælingar nemenda geta einnig komið að góðum notum við námsmat.

Nemendamappa: Mikilvægt er að nemendur safni verkefnum í nemendamöppuna. Í möppunni eru millisþjöld, eitt fyrir hvern hluta námsefnisins. Á þeim eru ýmsar upplýsingar og fróðleiksmolar til nemenda. Tilvalið er að nýta möppuna til þess að safna saman öllum verkefnum sem tengjast náms- og starfsfræðslunni, hvort sem þau tilheyra þessu námsefni eða öðru eins og áður hefur komið fram. Möppuna má nota alveg frá því náms- og starfsfræðsla hefst, jafnvel þótt annað efni sé kennt inn á milli, og þar til henni er lokið. Með þessu móti ættu nemendur að eiga gott yfirlit yfir námsferlið og ýmsar gagnlegar upplýsingar sem þeir gætu stuðst við þegar að sjálfu náms- og starfsvalinu kemur. Nemendamappan nýtist vel við námsmat. Mælt er með því að nemendur fái tækifæri til að fara í gegnum innihald möppunnar með náms- og starfsráðgjafa, kennara og forráðamönnum áður en ákvörðun er tekin um áframhaldandi nám eða starf.

Samstarf kennara, námsráðgjafa og forráðamanna

Langflestir forráðamenn koma með einhverjum hætti að náms- og starfsvali barna sinna. Því er sjálfsagt að virkja þá í tengslum við náms- og starfsfræðsluna og kynna fyrir þeim námsefnið sem lagt er fyrir. Gert er ráð fyrir að flest verkefni séu unnin í skólanum en mörg þeirra eru þó vel til þess fallin að taka með sér heim og leysa með aðstoð eða þátttöku forráðamanna. Einnig er kjörið að senda bréf til foreldra þegar kennslan hefst þar sem námsefni er kynnt og hvetja þá til þess að ræða efnið við börn sín (sjá sýnishorn í fylgiskjali).

Misjafnt er eftir skólum hver sinnir náms- og starfsfræðslu. Nauðsynlegt er að kennarinn sem sér um það eigi gott samstarf við náms- og starfsráðgjafa um fræðsluna. Náms- og starfsráðgjafinn getur komið að kennslunni með margvíslegum hætti þótt hann kenni ekki beint, t.d. með fyrirlögn áhugakannana, ráðgjöf til kennara, viðtölum við nemendur og foreldra o.fl.

Heimildir

- Auður Pálsdóttir (2005). *Auraráð*. Vinnuhefti um fjármál. Reykjavík: Námsgagnastofnun.
- Armstrong, Thomas (2005.) *Klárari en þú heldur* (Erla Kristjánsdóttir þýddi). Reykjavík: Námsgagnastofnun.
- Ásdis Olsen og Karl Ágúst Úlfsson (2001). *Kynlega klippt og skorið*. Reykjavík: Námsgagnastofnun.
- Bender, Gomes, Keen, Lemineur, Oliveira, Ondrácková, Surian og Suslova (2009). *Kompás – Handbók um mannréttindafræðslu fyrir ungt fólk* (Helga Jónsdóttir og Þórgunnur Skúladóttir þýddu). Reykjavík: Námsgagnastofnun.
- Berglind Helga Sigurþórsdóttir og Helga Helgadóttir (2004). *Margt er um að velja, vefefni*. Sótt af http://vefir.nams.is/margt_er_um_ad_velja/index.htm.
- Brauer, Leonore o.fl. (2002). *Leið þín um lífið. Siðfræði fyrir ungt fólk* (Stefán Jónsson þýddi). Reykjavík: Námsgagnastofnun.
- Erla Kristjánsdóttir, Jóhann Ingi Gunnarsson og Sæmundur Hafsteinsson (2004). *Lífsleikni. Sjálfstraust, sjálfsagi og samkennd. Handbók fyrir kennara og foreldra*. Reykjavík: Námsgagnastofnun.
- Námsgagnastofnun (2001). *Að ná tókum á tilverunni. Breytingar*. Reykjavík: Námsgagnastofnun.
- Guðbjörg Vilhjálmsdóttir (1993). *Könnun á atvinnulífinu. Vinnubók í starfsfræðslu* (2. Útgáfa). Reykjavík: Námsgagnastofnun.
- Guðbjörg Vilhjálmsdóttir (1993). *Að átta sig á skólakerfinu. Vinnubók í starfsfræðslu*. Reykjavík: Námsgagnastofnun.
- Guðbjörg Vilhjálmsdóttir (1994). *Fyrirætlanir minar. Vinnubók í starfsfræðslu*. Reykjavík: Námsgagnastofnun.
- Hafsteinn Karlsson og Stefanía Traustadóttir (2000). *Jafnréttishandbókin*. Reykjavík: Námsgagnastofnun.
- Hanna Kristín Stefánsdóttir (2006). *Vinnuvernd. Fræðsla fyrir ungt fólk*. Sótt af <http://vefir.nams.is/vinnuvernd/vinnuvernd.pdf>.
- Íris Arnardóttir (2010). *Huxarinn. Kennslubók í jafnréttisfræðslu*. Akureyri: Tindur.
- Jón Birgir Guðmundsson (1999). *Frá umsókn til atvinnu*. Reykjavík: Ráðgarður. Oddi hf.
- Menntaáætlun Evrópusambandsins. (e.d.). *Europass ferilskrá*. Sótt 15. maí 2011 af <http://europass.is/page/Ferilskra>.
- Menntamálaráðuneytið (2010). *Kynungabók*. Reykjavík: Menntamálaráðuneytið.
- Plant, Peter (1999). *Dit Livs Direktør. Uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering*. København: Alinea A/S.
- Sigrún Ágústsdóttir (2010). *Náðu tókum á náminu. Námsækni*. Reykjavík: Námsgagnastofnun.
- Vinnuáætlun. (e.d.). *Umsóknarferli*. Sótt 15. maí 2011 af <http://www.vinnuastofnun.is/atvinnuleitandi/radgjof-og-leidbeiningar/umsoknarferli/>.

Bréf til forráðamanna

Kæri forráðamaður.

Um þessar mundir erum við að hefja kennslu efnisins *Stefnan sett!* Markmið námsefnisins er að kynna fyrir nemendum þá náms- og starfsmöguleika sem þeim standa til boða og að efla færni þeirra til ákvarðanatöku sem byggist á sjálfsþekkingu og sjálfstæði. Framboð menntunar í íslensku skólakerfi hefur vaxið mikið undanfarin ár. Vinnumarkaðurinn tekur einnig stöðugum breytingum, til verður ný þekking og ný störf. Þetta kallar á þörf ungmenna fyrir trausta aðstoð og stuðning við námsval bæði í skólanum og heima fyrir.

Með þessu bréfi viljum við hvetja ykkur til þess að taka virkan þátt í náms- og starfsfræðslu barna ykkar með því að ræða við þau um áhuga þeirra, hæfileika og framtíðarsýn. Nemendur munu eflaust þurfa á aðstoð ykkar að halda við úrlausn einhverra verkefna og þá gefst kjörið tækifæri til slíkra umræðna.

Nemendur safna verkefnum sínum í möppu. Þegar kennslu efnisins lýkur ætti hún að hafa að geyma góðar upplýsingar um hugmyndir nemenda um framhaldsnám. Þegar kemur að því að velja framhaldsskóla gæti reynst gagnlegt að fara yfir innihald möppunnar með náms- og starfsráðgjafa áður en ákvörðun er tekin.

Með von um gott samstarf